

23. Prva i Druga knjiga Ljetopisa

Hebrejski naziv za ove knjige jest *dibre hajjamim, događaji u danima tj. zbivanja vremena*. Grčki prijevod Biblije ovu knjigu dijeli na dva dijela, što slijedi i naša kršćanska Biblija, i naziva je *paraleipomenon, ono što je ispušteno* u smislu da nije izrijeком spomenuto u knjigama o Samuelu te o Kraljevima. U Hebrejskoj Bibliji se ove knjige nalaze u trećem dijelu, među spisima. Neki rukopisi je stavljaju na početak spisa a neki na kraj, dok je grčki prijevod Sedamdesetorice i moderni prijevođi Biblije stavljaju odmah iza knjiga o Kraljevima. Tako činimo i mi u ovom našem kratkom pregledu knjiga SZ-a.

Svrha knjige

Uzimajući u obzir da svojim najvećim dijelom Knjige Ljetopisa prepričavaju iste događaje koji su već opisani u Knjigama o Samuelu i Knjigama o Kraljevima – mnoge detalje ispušta pa su ih čak znali smatrati osiromašenima – te s obzirom da ih hebrejska Biblija smješta u treći dio, čak na sam konac kanonskih knjiga, navodi na zaključak da Ljetopise ne treba shvaćati kao paralelnu verziju događaja, dakle konkurentsku, onima koje donose Knjige o Samuelu i Knjige o Kraljevima nego radije kao njihovo dodatno pojašnjenje i interpretaciju.

Ljetopisi, nakon što pruže opširan prikaz Izraelove genealogije (1Ljet 1-10), počinju prikazivati djelovanje Davida kao kralja. Nakon Davidove i Salomonove smrti te podjele kraljevstva, Ljetopisi gotovo zanemaruju zbivanja sa Sjevernim kraljevstvom, navodeći ga samo ponekad kao neprijatelja Južnog kraljevstva.

Osim usredotočenosti na Izraelovu monarhiju i to prije svega na njezin kasniji južni izdanak, Ljetopisi će naglašenu pažnju pokloniti prijenosu Kovčega saveza u Jeruzalem, tijekom kojega David određuje gdje će biti podignut Hram, određuje levite koji će služiti u bogoštvolju koje se ima iskazivati Gospodinu te vrši pripreme za izgradnju Hrama, koju povjerava svom nasljedniku Salomonu. Motiv prijestolonasljednika koji ima brinuti o Hramu tako očituje tijesnu poveznicu između monarhije i kulta, tj. štovanja Boga koja se promatra kao Davidov projekt i ostavština Izraelu.

Ova veza nije samo formalna: David će pozivati na sržnu kategoriju: traženje Boga i obdržavanje Zakona (1Ljet 22,11-19). Ona prožima cijelu knjigu. Poniziti se i tražiti Boga za posljedicu će imati prosperitet cijelog Izraela, dok napuštanje Boga vodi nacionalnoj dekadenciji. Stoga poput neka vrste „kanona“ unutar knjiga stoje likovi Davida i Salomona koji utjelovljuju skladnu povezanost monarhije sa štovanjem Boga u Hramu i vjernošću njegovom Zakonu. Ova povezanost ostaje ideal za buduće generacije. Stoga se Knjige Ljetopisa trebaju shvatiti ne toliko kao historiografski prikazi događaja koje spominju nego kao nastojanje utvrditi važnost Hrama i bogoštovlja u njemu. Ako je propašću dinastije i monarhije od prijašnjih institucija ostao samo Hram i

leviti koji ga opslužuju, to je onda volja Božja i nju treba poštovati a Hram i levite čuvati i unaprijeđivati.

Izrael – izabran između mnogih naroda

Prikazujući Izrael smješten na široj povijesnoj pozadini, na „karti naroda“, kroničar koji je pisao Ljetopise posebno mjesto daje Abrahamu i njegovu potomstvu, napose Jakovu i njegovim sinovima, među kojima opet naglasak stavlja na Judino te Levijevo pleme.

Iako je materijal, tj. podaci koje ovdje donosi podudaran sa drugim rodoslovljima u Starom zavjetu, kroničar nam ipak pruža neke svoje specifičnosti. Dok znamenite likove (Adama, Nou, Abrahama itd.) spominje bez da navodi velike događaje kojih su bili protagonisti, značajno je što ne spominje da je izraelski narod boravio igdje drugdje osim na teritoriji Obećane zemlje. Ovo, imajući u vidu da kroničar piše nakon povratka iz babilonskog sužanjstva, ima posebnu važnost jer time zapravo poručuje da je Izrael određen za Obećanu zemlju, da njegov narod pripada toj zemlji a zemlja narodu. Posebnu potvrdu ovog teologumena Ljetopisi vide u činjenici da je Gospodin vratio Izraelce iz egzila i to čak preko asirskog imperatora Kira koji će narediti puštanje Izraelca na slobodu i njihov povratak kući. Time su povijesni događaji dali povoda stvaranju ovog teološkog zaključka. Njega će na književnom planu Ljetopisi podvući maločas istaknutim nespominjanjem da je Izrael igdje drugdje boravio osim u svojoj zemlji. No, ovakva sjajna linija Izraelove „osiguranosti“ na vlastitoj zemlji ima svoj razlog – Božja vjernost njegovim obećanjima. Obećana zemlja je Izraelova samo zato što ju je Gospodin obećao praocima – Abrahamu, Izaku i Jakovu! Stoga Izrael po povratku u svoju zemlju nakon babilonskog sužanjstva mora živjeti životom dostojnim Božjeg saveznika. Na Božju vjernost mora odgovoriti svojom vjernošću. Iako su bili nevjerni i predao ih je u babilonsko sužanjstvo, Bog ih je ipak odande izvadio i prije negoli su se do kraja tj. dovoljno pokajali. Zato biti vjeran saveznik s Bogom nije samo političko pitanje nego pitanje elementarne ljudskosti – imam li obraza na takvu dobrotu stisnuti srce i praviti se kao da ništa nije bilo? Tako pitanje savezništva postaje pitanje ljudskosti, *biti ili ne biti* njihovog čovještva.

Zlatno doba – David i Salomon

Cilj poruke koju ljetopisac žele prenijeti počinje s Davidom. Međutim, njega ne interesira svaka pojedinost u svezi s Davidom nego prije svega Davidovo kraljevanje nad Izraelom. Time kroničar pokazuje da pretpostavlja kako čitatelji ostale činjenice poznaju iz drugih knjiga i predaja, a on će se fokusirati na njemu važne teme i naglaske.

U njegovom je interesu naglasiti kako je cijeli Izrael bio oko Davida dok je izabiran za kralja (1Ljet 11,1), cijeli Izrael je bio s njim dok je osvajao

Jeruzalem (11,4), dok je određivao mjesto gdje će biti pohranjen Kovčeg saveza (15,3). Ovdje David određuje da samo leviti smiju nositi Kovčeg saveza (15,2; usp. Pnz 10,8; 18,5). Tada su dana pravila za izvođenje sakralne muzike, za koju su opet zaduženi leviti (16,4-6), pjevaju se određeni psalmi koji pripadaju današnjoj kanonskoj zbirci psalama tj. Psalteriju (105; 96; 106).

David tada prosljeđuje donoseći odluku i vršeći pripreme za podizanje kuće Božje – Hrama (22,1). Sve buduće davidove aktivnosti upravljene su ovome cilju – urediti Hram i bogoštovlje u njemu. Ljetopisi prešućuju čitave epizode dramatičnih događaja iz Davidovog političkog i privatnog te obiteljskog života. To ne znači da Ljetopisi žele nametnuti neku novu sliku Davida ili ga prikazati kao bezgrešnog – na kraju, dok objašnjava zašto on sam ne može podići Hram nego to ima učiniti Salomon, on priznaje da je to zbog toga što mu je Gospodin zabranio podizati Hrama poradi sve krvi koju je prolio u ratovima koje je vodio (28,1-10). Ljetopisi, dakle, ne žele ponuditi neku novu sliku kralja Davida, ne žele zatvarati oči pred njegovim grijesima. Oni žele idealizirati kralja Davida, ali žele idealizirati njegovu ulogu u brizi za narod, za njegovo dobro i jedinstvo, te njegovu brigu za Hram Gospodnji i štovanje Boga u njemu. Ovo su bile nasušne potrebe u poslijesužanjskom periodu kad Izrael treba ponovno stati na svoje noge. Povijesno iskustvo ih je naučilo da života nema ako se udalje od Gospodina i ako ne budu brinuli o zdravlju naroda. I zato Ljetopisi u prvi plan izvlače ove Davidove aktivnosti, idealiziraju ih da bi ih u novom vremenu stavili cijelom Izraelu kao ideal – obnova Izraela treba počivati na ovim davidovskim kvalitetama!

Nakon što je Salomonu prenio upute za izgradnju Hrama (28,11-21), David svoj život završava molitvom (29,10-19). U njoj kroničar Ljetopisa posebice ističe specifično shvaćanje monarhije: pravi vladar, u punom smislu te riječi, jest samo Bog; veličanstvo i moć pripadaju samo njemu, jedino on može dati da raste i napreduje svako drugo biće. David i njegov narod samo su ljudi u prolazu čije će vrijeme minuti kao što je minulo i vrijeme njihovih otaca i praotaca. Nasuprot toj prolaznosti, Bog će podići svoje kraljevstvo i na njegovo prijestolje posaditi jednog od Davidovih potomaka.

Salomon će, nakon Davidove smrti, preuzeti prijestolje i predvoditi izgradnju Hrama te ustanoviti kult u njemu. Ljetopisi, želeći dati smjernice za svoje vrijeme, ispuštaju tamne strane Salomonovog života (popuštanje poganskim ženama i njihovim kultovima, što je zapravo idolopoklonstvo, usp. 1Kr 11). Tako se monarhija i njezina briga za čistoću štovanja Boga stavljaju kao standard za poslijesužanjski period u kojem kroničar Ljetopise pruža Izraelu na čitanje.

Ljetopisi, naglašavajući silnu brigu Davida i Salomona oko podizanja Hrama i uspostave štovanja Boga u njemu, uspijevaju odgovoriti na potrebe post-egzilskog Izraela. Iako u njemu više nema kralja tj. monarhije, po povratku iz Babilonije obnovljen je Hram. Izrael još uvijek ima ono u što su kraljevi gledali sa najvećom brigom – Hram. Dakle, ono najbitnije narod Božji ima i treba

nastaviti voditi brigu o njemu i o slavljenju Boga koje se u njemu događa. To je ono što Izrael još uvijek može činiti da bi ostao saveznik Božji!

Izrael treba odlučiti između vjere i nevjere

Veoma je rječit i postupak Ljetopisa prema činjenici da je Izrael kao kraljevstvo i kao narod doživio raskol već prije babilonskog sužanjstva. Iako su ranije knjige govorile o Judi, kao o južnom kraljevstvu sa sjedištem u Jeruzalemu (gdje je nastavila postojati Davidova kraljevska loza i Hram), te o Izraelu, kao o zajednici sjevernih plemena koja su se odijelila, Ljetopisi konstantno govore o Izraelu kao o jedinstvenoj i nepodijeljenoj cjelini! Za njega postoji samo jedan Izrael, koji doduše ima svojih zastranjenja i grijeha, ali koji pred Bogom u teološkom smislu predstavlja jedinstveni entitet.

U strogo teološkom smislu, Ljetopisi su bliski Knjizi proroka Ezekijela jer žele Izraelcima posvijestiti da je svaki novi naraštaj odgovoran za svoj odnos s Bogom, bez obzira nalazi li se trenutno pod kaznom (u izgnanstvu) ili je ono prošlo a predstoji mučan period obnove u kojem se svakodnevno osjeća nedostatak onih dobara od prije odlaska u babilonsko sužanjstvo.

Za pojedine tragedije obaju dijelova podijeljenog kraljevstva, Ljetopisi pronalaze razlog u prethodnoj nevjeri, tj. napuštanju Boga od strane vladara ili naroda. Štoviše, ljetopisac uvodi novu kategoriju: *tražiti Boga!* Da bi izrazio kako u tijeku povijesnih previranja i nedaća, vjera ne može biti nešto što miruje, što se posjeduje, ali se s time ne mora baviti nego da je vjeru nemoguće zadržati bez stalnog aktivnog angažmana – jer vjerovati znači u mnogo čemu ići protiv struje vremena – ljetopisac govori o *traženju Boga*. *Tražiti* se ne može pasivno, bez angažiranosti, bez zauzetog iščekivanja, ispitivanja, hoda i truda. Za njega, dok promatra pojedine vladare ili osobe općenito, moguće su samo dvije ocjene: čovjek ili *traži* ili *napušta Boga*. U povijesnom hodu kroz SZ Božja blizina je dokazana i u nju teolozi i proroci više ne sumnjaju, no sada je sazrelo vrijeme da čovjek/narod postavlja pitanje: *tražim li ja Boga*, da li je on za mene vrijednost ili uspijevam živjeti bez njega? Za onoga koji je krenuo krivim putem, ali se odlučio vratiti, Ljetopisi kažu: *ponizio se pred Bogom*. Dakle, povratak ne može biti deklarativan, samo vanjski čin kao dobro povučeni potez osobne politike koji će se sigurno isplatiti. On je *poniženje* u smislu da se vladar mora odreći svojih dojučerašnjih principa, inače se za njega ne može reći da *traži* putove Gospodnje i stoga opet zaslužuje osudu Gospodnju.

Ovdje i mi, kršćani 3. milenija, možemo posegnuti za duhovnim blagom SZ-a da bismo se okoristili veoma jasnom terminologijom koja pomaže odrediti što jest a što nije autentičan odnos prema Bogu, odnosi li se čovjek prema svome Stvoritelju onako kako dolikuje, ili zanemaruje i svoj iskon i svoj ishod. Iako je termin *tražiti Boga* ponešto problematičan jer može stvarati dojam da se Bog skriva ili je teško dostupan čovjeku, ipak ga je i Gospodin Isus upotrijebio u posebno rječitoj paraboli o biseru Kraljevstva koji je skriven na njivi (Mt 13,44)

i koje čovjek treba tražiti i pronaći te – ovdje Isus dodatno pojačava nijansu *traženja* tj. nastojanja i truda – *prodati sve* da bi *kupio* tj. domogao se *njive* na kojoj je biser Kraljevstva. Odmah potom, Isus izgovara još jednu kratku parabolu o trgovcu koji *traga* za lijepim biserjem (Mt 13,45-46). Dakle, i u Isusovom poučavanju o stavu čovjeka pred tajnom Božjeg kraljevstva kategorija *traganja* ima središnje mjesto!